

Семікін М.,
Начальник відділу культури
Мелітопольської міської Ради

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНА ТЕНДЕНЦІЯ СУЧАСНОГО СВІТУ В УМОВАХ БІФУРКАЦІЇ ТА СТОХАСТИЧНОСТІ

Сучасний глобалізований світ ставить цілу низку викликів і проблем. Особливою ж гостротою відзначається проблематика національної ідентичності, тісно пов'язані з нею процеси самоусвідомлення й світоглядні орієнтації сучасної особистості [9].

Стрімкі зміни світу, пов'язані зі зростаючими і вельми суперечливими процесами глобалізації, різко актуалізують і загострюють насамперед проблему національної ідентичності, оскільки розвивають її традиційні основи. Ніколи раніше у світовій історії ця проблема не стояла так доленосно, навіть фатально, як сьогодні. І ніколи раніше вона не торкалася практично всіх держав і народів світу. Криза національної ідентичності набула таких форм і масштабів, що її подолання для багатьох із них означає вже не тільки вибір адекватної конкурентноспроможної стратегії розвитку. Вона перетворилася у проблему національного виживання [1,3,4,8].

Замість національної ідентичності, котра миттєво начебто стала анахронізмом, активно почали говорити про космополітизацію, мультикультуралізм, претензії різних культур на визнання, цивілізаційні розломи і т. ін. Однак це не означає, що національна ідентичність як феномен зникла. Як слушно зазначає вітчизняна дослідниця Т. Воропай, швидше змінився контекст, і більш-менш осмислену розмову про ідентичність можна сьогодні вести тільки враховуючи глобалізаційні реалії. Межі нації виявилися не лише тісними, вони виявилися нерелевантними" [6, с. 9].

Пошук національної ідентичності є загальною історичною і соціокультурною тенденцією сучасного світу, що вступив у глобалізаційну фазу розвитку. Як зазначає С. Гантінгтон, 90-ті роки ХХ ст. характеризувалися глобальним спалахом кризи ідентичності. Питанням про власну ідентифікацію

переймалися не тільки країни "третього світу": ПАР, Сирія, Туніс, Алжир та ін., а й країни "першого світу" – США, Канада, Великобританія, Німеччина та інші. "Майже скрізь, куди не глянь, люди переймалися питаннями: "Хто ми такі?", "Звідки ми?" і "Хто не з нами?". Ці запитання є центральними не тільки для народів, що намагаються побудувати нові національні держави, але і для багатьох інших" [5, с. 148-149]. Проблеми ідентичності є особливо актуальними для так званих "розколотих країн", де значні групи людей ідентифікують себе з різними цивілізаціями.

Очевидно, що процеси глобалізації істотно впливають на національну та цивілізаційну самоідентифікацію посткомуністичних суспільств, котрі переживають складні й суперечливі трансформації соціально-економічної системи, культури, способу життя та мислення. Щодо пострадянських країн, які виникли після розпаду СРСР, то майже всі вони стикаються з гострими проблемами пошуку власної ідентичності (державної, політичної, етнічної, соціокультурної, інформаційної). Перехід до нової системи базових цінностей, способу життя, структури соціальних інституцій відбувається за умов невизначених політичних, соціально-економічних та соціокультурних орієнтирів, девальвації звичних ідеологем, консервації кризового стану, низької комунікативної культури соціуму. Звідси і виникають нестійкість політичних та соціокультурних орієнтацій у багатьох їхніх громадян, конфронтація між різними, часом несумісними формами самоідентифікації.

Назвичайно гостро проблема національної ідентичності постає перед Україною, котра перебуває в силовому полі суперечливих соціально-цивілізаційних тенденцій – глобалізації і національно-етнічного, державного уособлення, модернізації і постмодернізації, орієнтації на Захід чи на Схід. Сегментованість українського соціуму, яка відображає різноспрямованість устремлень та наявність кількох субкультур, значно ускладнює внутрішньо національний діалог, зумовлює неузгоджені дії владних структур. Все це створює ситуацію "системної кризи суспільства", частиною якого є проблематичність національної, державної, культурної, соціальної та ідеологічної ідентичності [7].

Подолання таких чинників, які дезорієнтують національну ідентифікацію, є нагальною теоретичною і практичною проблемою. Йдеться не лише про національну ідентичність особистості, а й про ідентичність етносу в цілому, його матеріальної і духовної культури. Хто ми? Де наші корені? Якитоки нашого буття? Яке майбутнє чекає українську націю в умовах глобалізованого світу? Ці та інші питання неодмінно виникають у процесі формування соціальних інституцій незалежної України [2,7].

Отже, глобалізація надзвичайно актуалізувала й загострила проблему національно-культурної ідентичності, яка сьогодні перетворилася в одну з найважливіших проблем, що хвилює не лише теоретиків, а й політиків, громадських і релігійних діячів, представників усіх галузей знання. Нехтування важливістю національної ідентичності в умовах глобалізованого світу здатне породжувати нові міфологеми та непорозуміння особливо у тих випадках, коли виникають конфліктні ситуації [7].

Література:

1. Афанасьєва Л. Міжкультурний діалог в контексті єднання України / Л. Афанасьєва, Є. Музя, К. Колева, Р. Олексенко // Українознавчий альманах. - 2017. - Вип. 21. - С. 15-20.
2. Афанасьєва Л. В. Принцип полікультурності як основа цивілізаційного розвитку сучасного суспільства / Л. В. Афанасьєва, Р. І. Олексенко // Науково-практичний журнал «Актуальні проблеми філософії та соціології». – 2018. – №. 22. – С. 3-6.
3. Воронкова В.Г. Місце і роль України в глобалізаційних процесах сучасності // Гуманітарний вісник ЗДІА – 2009. – випуск 37. – с. 9-11.
4. Воронкова В.Г. Метафізичні виміри людського буття (проблеми людини на зламі тисячоліть) - Запоріжжя: Павел, 2000.-176 с.
5. Гантінгтон Семюел П. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку / Переклад з англійської Наталії Климчук. – Львів: Кальварія, 2006.
6. Глобализация и идентичность: Хрестоматия / Сост. Т. С. Воропай. – Харьков: Эксклюзив, 2007.
7. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: Монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 558 с. ISBN 978-966-485-042-8
8. Молодиченко В. Свобода волі як підґрунтя морального вибору особистості / В. Молодиченко // Філософські обрії. – 2010. - № 23. – С. 174-186.
9. Олексенко Р. Мовна ідентичність як засіб самовизначення та самоідентифікації в умовах посттоталітарного суспільства / Р. Олексенко, Ю. Ситник // Ukrainian professional education = Українська професійна освіта : науковий журнал / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2017. – Вип. 1. – С. 16-23.